

PROF.DR. MAHMUT
AYDIN

YAHUDİ TARİHİ I PATRİYARKLAR DÖNEMİ

Patriyarklar Dönemi

Eski-Ahit Yahudi tarihini patriyark/adlandırılan bir dizi kurucu ataya bağlamaktadır.

- İbrahim,
- İshak,
- İshak'ın büyük oğlu Yakup
- Yakup'un on iki oğlu

Eski-Ahit öykülerine göre

Tanrı, ilk olarak İbrahim'e ve onun soyuna Kenanlıların'ın yurdu olan ve **arz-ı mev'ud** olarak adlandırılan Filistin yurdunu sürekli ikametgah olarak vermiş ve İbrahim de kabilesiyle birlikte bu topraklara göç etmiştir.

Oğlu İshak, onun yerine oğlu Yakup geçmiştir.

Bölgede aşırı bir kıtlık olması üzerine Yakup ve kabilesi oğlu Yusuf'un himayesinde Mısır'a göç etmiş.

II. Ramses'in (Firavun) Mısır tahtına geçmesine kadar huzur içinde yaşamışlardır.

Firavun, İsrailoğullarını köleleştirmiştir.

MÖ. 13. yüzyılda
İsrailoğulları
Musa'nın
önderliğinde Tanrı
Yahve tarafından
Mısır'daki bu
esaretten
kurtarılarak

Önce Sina Çölüne

Sonra da İbrahim'e vaat edilmiş olan kutsal
topraklara yerleştirilmişlerdir.

İsrailoğullarının kökeniyle ilgili kutsal kitap öyküleri
Tanrı tarafından ilahi olarak kurulmuş bir kabile
konfederasyonu olduklarını ve Yahudi kimliğinin tarihleri
boyunca bu olguyla tanımlandığını ortaya koymaktadır.

Yahudiliğın Yapı Taşı: Musa

Yahudiliğının temel yapı taşı ve en önemli figürü “milli kurtarıcı”, “dini reformcu” ve “yasa koyucu” olarak da bilinen Musa’dır.

Musa,

Yusuf döneminde Mısır’a yerleşen İsrailoğullarının zaman zarfında sayılarının aşırı çoğalması üzerine Mısır idaresi tarafından tehdit unsuru olarak görülmeye başlanmış

Mısır hükümdarı Firavun’un (II. Ramses) Yahudi ailelerde dünyaya gelen tüm erkek çocukların öldürülmesini emrettiği bir dönemde dünyaya gelmiştir.

Eski-Ahit’in
Çıkış
kitabına
göre

İsrailoğullarının Mısır’da esaret altına alındığı ve varlıklarının tehdit altında olduğu bir dönemde dünyaya gelen Musa, annesi tarafından bir sepet içinde Nil nehrine bırakılır

Firavun’un kızı tarafından saraya getirilir ve evlatlık edinilir.

Musa'nın Hayatının Dönüm Noktaları

2

İki olay

- Musa'nın yaşamının dönüm noktası olmuştur:

İLK OLAY

Musa

Mısırlı biriyle kendi kavminden birinin kavgasına müdahil olur

Mısırlının ölümüne sebebiyet verir.

- (Musa halkının şehirde olup bitenlerden habersiz olduğu bir günde şehre indi. Biri kendi halkından diğeri düşmanlardan olan iki adamın kavga ettiğini gördü. Kendi halkından olan kişi düşman tarafından olan kişiye karşı onu yardıma çağırdı. Bunun üzerine Musa onu yumrukla devirip işini bitirdi, 28 Kasas 15)

Firvun'un kendisine zulmetmesinden korkan Musa, Medyen'e kaçar ve orada peygamber Şuayb'ın yanına sığınır .

İKİNCİ OLAY

Horep Dağı yakınlarında meydana gelir.

- Musa, ateş yakarak ısınmak için uzakta gördüğü yanan bir çalıdan kor almak için gittiğinde Tanrı'nın vahyine muhatap olur.
- (...ailesiyle birlikte çölde yola çıktığında Sina Dağının yamacında bir ateş gördü. Yanındakilere "Siz durun ben orada bir ateş gördüm. Size oradan belki bir haber, yahut en azından ısınmanız için bir tutam tutuşmuş odun getiririm. Fakat oraya yaklaşınca o kutlu vadinin sağ yamacındaki yanan ağaç yönünden kendisine "Ey Musa, Benim Ben Allah, Alemlerin Rabii" diye seslendi (Kasas 29-30)

Bu olay sadece Musa'nın değil, Musa vasıtasıyla Mısır esaretinden kurtarılacak olan İsrailoğullarının yaşamlarını da değiştirmiştir.

Yanan çalıda ilahi vahye mahzar olan Musa, Tanrı tarafından İsrailoğullarını Mısır'daki esaretten kurtarıp kutsal topraklara götürmekle görevlendirilmiştir.

Musa Yeniden Mısır' da

Kendisine verilen görevi yerine getirmek için Mısır'a geri dönen Musa, kardeşi Harun ile birlikte Firavun'a gider.

Firavun Musa'nın İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarma talebini geri çevirince Tanrı tarafından çeşitli musibetlere maruz bırakılır.

- Kurbağa, Bit, At sinekleri, Hayvanların telefi, Çıban çıkması, Dolu yağması, Çekirge saldırısı, Karanlık çökmesi, Mısırlı ailelerinde ilk doğanların ölü doğması

Son musibet olan Mısırlı ailelerin ilk doğanlarının ölü doğması üzerine Mısırlıların soyunun son bulma tehlikesiyle karşı karşıya olduğunu gören Firavun, Musa'nın İsrailoğullarını Mısır'dan çıkarmasına izin verir.

Mısır'dan kavmi ile çıkan Musa, Kızıl denizi geçerek Sina Çölüne varır.

Yahudi geleneğinde "Çıkış" olarak adlandırılan bu hadise İsrailoğullarının Mısır'daki 400 yılı aşkın yaşamlarının sonunu ve Tanrı Yahve ile yeni bir ilişkiye girmelerini temsil etmektedir.

Mısır'dan Çıkış

- İsrailoğulları Mısır'dan çıkış esnasında kendilerine ait olan her şeyi almalarının yanında Tanrı'nın emriyle Mısırlıların mücevher ve değerli kıyafetlerini ödünç bahanesiyle alarak ülkeden ayrılmışlardır
- Tevrat'a göre Mısır'dan çıkış esnasında İsrailoğullarının sayısı, kadınlar ve çocuklar hariç, altı yüz bin erkekten oluşmaktaydı

İsrailoğullarının Mısır'daki kölelik hayatından kurtarılarak özgür bir millet olmasından sonra

Sıra onların kendilerini esaretten kurtaran Tanrı'nın emri altına girerek dini bir toplum olmasına gelmişti.

Bunun için Musa,

- Tanrı ile iletişim kurmak için dağa çıkar.
- Burada bir müddet inziva hayatı yaşadıkta sonra Tanrı'nın vahyine muhatap olur.
- O'ndan bir takım emirler (on emir ve diğerleri) alarak kavmine döner.

Bu olay,

- Musa'nın kavmi adına Tanrı ile ahitleşmesi yani Tanrı'ya,
 - esaretten kendilerini kurtarması karşılığında kavminin kendisine verilen emirlere uyacağı konusunda söz vermesidir.

İsrailoğullarının tarihsel yaşamında;

- Musa önderliğinde Mısır'daki esaretten kurtarılma
- Sina'da Tanrı'yla ahitleşmek suretiyle O'ndan Tevrat'ı alınması,
 - İbrahim'le yapılan ahitten sonraki ikinci dönüm noktasını oluşturmaktadır.

Bu ikinci ahitleşme ile

- İsrailoğulları'na
 - Tanrı'nın "öz kavmi" olma ve ataları İbrahim'e vaad edildiği üzere Kenan topraklarını mülk edinme ayrıcalığı bahşedilmiştir.

Mısır'dan çıkış

Sina'da ahitleşmenin yanı sıra çölde geçirilen kırk yıl boyunca İsrailoğulları'nın dini ve kutsal topluluk olma yolunda eğitime süreçleri

- Tevrat'ın Çıkış'la başlayıp Tesniye ile biten diğer dört kitabının konusunu oluşturmaktadır.

İSRAİLOĞULLARININ;

Kırk yıl boyunca vaad edilmiş topraklardan men edilme çölde yaşamaya mahkum edilmesi Musa'nın Tanrı'dan ahit sözlerini (On Emir) ve Tevrat'ı almak üzere Sina dağına çıkıp orada kırk gün kalması sırasında Musa'dan ümidi kesen İsrailoğullarının altından buzağı heykeli yapıp ona tapmaları ve dolayısıyla kendilerini Mısır'dan kurtaran ve atalarının Rabbi olan İsrail Tanrısından vazgeçmelerinin cezası olarak yorumlanmaktadır.

Kırk yıl rakamı sembolik manasının ötesinde buzağı heykeline tapma suçunu işleyen ilk neslin yok olup günahsız yeni bir neslin ortaya çıkmasına yetecek kadar bir süreyi ifade etmektedir.

David's Tomb in Jerusalem

David's Tomb in Jerusalem
Note the Star (Magen) of David symbols.

Note the Star (Magen) of David symbols.
DAVID'S TOMB IN JERUSALEM

Hakimler Dönemi

Çıkış kitabında yer alan bilgilere göre

40 yıl çölde dolaşan İsrailoğulları kendilerine vaat edilen Kenanlıların topraklarının sınırına varınca Musa, onlardan Kenanlılarla savaşarak bu toprakları ele geçirmelerini ister.

İsrailoğulları hem Musa'ya hem de kendilerinden savaşmalarını isteyen Tanrıya isyan ederek

- Musa'ya "sen ve Rabbin gidin savaşın biz burada bekleyeceğiz" karşılığını verir.

İsrailoğulları, bu isyancı tutumlarından dolayı Musa döneminde yurt edinecekleri topraklara bir türlü giremez.

Musa'nın ölümünden sonra Yeşu (Yuşa bin Nun) önderliğinde kendilerine vaat edilen Kenan topraklarına giren İsrailoğulları

- ele geçirdikleri topraklarda müstakil bir devlet kurmak yerine Yakup'un on iki oğlunu temsil eden on iki kabileye ayrılmıştır

Aralarında ittifak olan ayrı kabileler halinde yaşayan İsrailoğulları bu dönemde

- hakimler olarak isimlendirilen karizmatik liderlerin önderliğinde yavaş yavaş yerleşik hayata geçiş yapmıştır

Hakimler döneminde

- İsaioğulları zaman zaman Tanrı Yahve'ye Sina'da verdikleri sözü unutarak komşularının ilahlarını benimseyerek onlara tapma yoluna gitmiştir.

Yahudi kutsal yazılarında bu dönemde

İsrailoğullarının başına gelen bazı felaketler onların Yahve dışında başka Tanrılara tapmalarının bir cezası olarak görülmektedir. (Bkz., Hakimler 2:11-13; 3:5-7).

I. Mabet Dönemi

Zamanla kabileler arası ittifak eksikliğinden şikayetçi olan halk, birliği sağlamak için dini liderinden tıpkı komşu ülkelerde olduğu gibi kendileri için bir kral tayin etmesini isteyince ilk olarak Bünyamin soyundan gelen Saul (Talut) Tanrı tarafından ilk İsrail kralı olarak atanmıştır.

Talut, kabileleri birleştirme ve yönetme konusunda başarısız olunca Yerine yine Tanrı'nın iradesiyle Yahuda soyundan Davud yeni İsrail kralı olmuştur.

Kral Davud, bağlı bulunduğu

- güneydeki Yahuda ile
- kuzeydeki İsrail bölgelerine ait kabileleri tek bir merkez etrafında toplayarak büyük bir krallık oluşturmuş ve Kudüs'ü de bu krallığın merkezi yapmıştır.

Davud'un ölümünden sonra yerine oğlu Süleyman geçmiştir.

Süleyman ilk iş olarak

- Kudüs'te Yahudiliğin odak noktası olan "Bet Hamiktaş" olarak bilinen Süleyman Mabedini inşa etmiştir.

Bu mabedin inşa edilmesiyle birlikte

- dua, kurban ve festivallerin kutlanması gibi tüm dini uygulamaları artık mabette icra edilmeye başlanmıştır.

Davud ve Süleyman dönemlerinde

- Hem Kenanlıların topraklarına tamamen hakim olunarak vaat edilen topraklara sahip olma
- hem de inşa edilen mabet etrafında dini uygulamaların birleştirilmesi

Davud ve Süleyman dönemlerinin Yahudi tarihinde özlem duyulan "altın çağ" olarak nitelendirilmesine yol açmıştır.

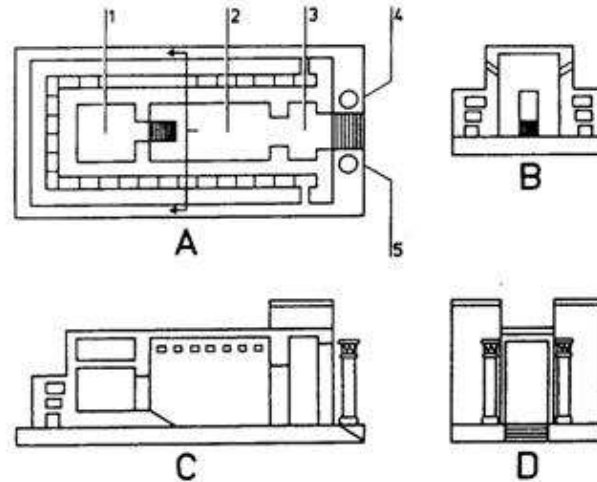

1. ve 2. Mabet Planları

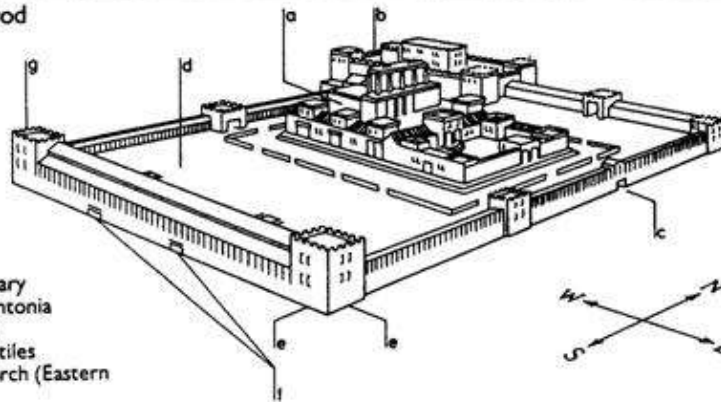
Plan of Solomon's Temple

- A Plan
- B Cross section
- C Side view
- D Front view

- 1 Devir (Holy of Holies)
- 2 Hekhal
- 3 Ulam
- 4 Jachin
- 5 Boaz

Temple of Herod

- a Central Sanctuary
- b Fortress of Antonia
- c Eastern Gate
- d Court of Gentiles
- e Solomon's Porch (Eastern Colonnades)
- f Southern Gates
- g Royal Porch (Southern Colonnades)

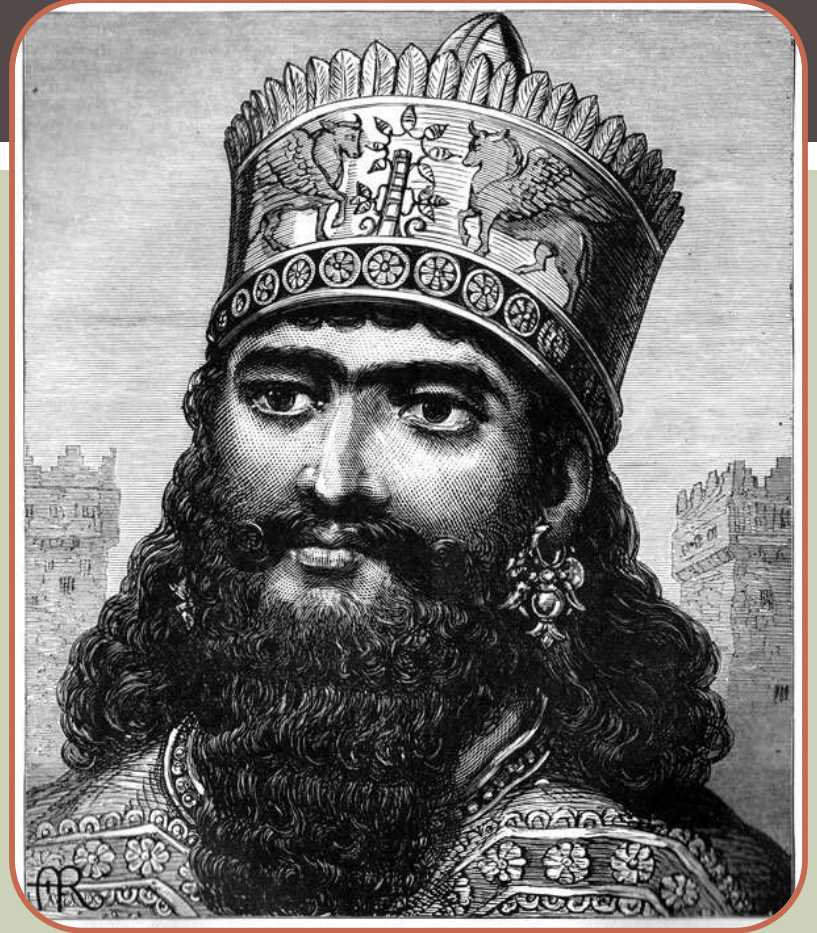
Kral Süleyman'ın ölümden sonra oğulları arasında başlayan taht kavgaları ve buna bağlı olarak merkezden uzak kuzeydeki kabileler arasında yaşanan iç savaş sonucunda krallık kuzey ve güney diye ikiye bölünmüştür.

On iki kabilenin onuna sahip olmasından dolayı diğerine göre daha büyük olan ve "İsrail" olarak adlandırılan Kuzey Krallığı yaşanan dini ve siyasi kaoslardan dolayı MÖ. 722'de Asurlular tarafından tarih sahnesinden silinmiştir.

İki kabileden oluşan ve Yahuda olarak adlandırılan Güney Krallığı da MÖ. 586'da Babililer tarafından yıkılana kadar devam etmiştir.

Babil kralı Nabukednazar Yahuda krallığına son vermekle kalmamış

Kudüs'teki Süleyman Mabedini de yıkarak Yahudilerin büyük çoğunluğunu Babil'e sürgün etmiştir.

SEBE SURESİ, 12,14

- Biz [Davud'un oğlu] Süleyman'ın hizmetine de rüzgârı/rüzgârları verdik. Nitekim güçlü esen rüzgârlar sayesinde onun yelkenli ticaret gemileri sabahleyin bir aylık yol gidiyor, akşamleyin bir aylık yoldan geri dönüyordu. Ayrıca ona bakırdan yararlanma hususunda geniş imkânlar verdik. Kimi cinler de [asi ve yabancı kavimlere mensup insanlar] rabbinin izniyle onun emri altında çalışıyordu. Onlardan emrimizin dışına çıkanları can yakıcı bir azapla cezalandırıyordu
- Biz Süleyman'ın ölümüne hükmedince, cinler onun öldüğünü ancak esasını kemiren bir ağaç kurdu sayesinde fark edebildiler. Süleyman, [asası kırılıp] yere yığılınca anlaşıldı ki eğer cinler onun ölümünü vaktinde fark edebilmiş olsalardı kendilerini ezen ağır işlerde çalışmaya devam etmezlerdi.
- Hz. Süleyman'ın ölümüne ilişkin Sebe, 14'de geçen geçen *dâbbetü'l-arz* (ağaç kurdu) ve *minse'e* (asâ/baston) kelimeleri Hz. Süleyman'ın devlet yönetiminde kendisine yetki verdiği ve fakat bu yetkiyi çok kötü şekilde kullanıp krallığı içten içe çökerten oğlu Rehoboam'a işaret etmektedir. Buna göre cinler, yani Hz. Süleyman'ın boyunduruk altına alıp emrinde çalıştırdığı asi kavimlere mensup insanlar, krallığın içten içe çökertilip gücünü kaybettiğini ilk planda anlamamış ve dolayısıyla ağır işlerde çalışmak durumunda kalmışlardır. Ancak Rehoboam'ın kötü icraatları neticesinde krallığın çöktüğü gerçeği anlaşılmıştır
- Bu yoruma itiraz edildiği takdirde, Hz. Süleyman'ın ölü halde aylarca, belki yıllarca bastonuna yaslanmış vaziyette durduğunu, ama cinlerden hiç birinin bu durumu fark edemediğini söylemek gerekecektir ki bunun makul bir izah olmadığı izahtan varestedir.